

LITERATURA

ARTS

CIENCIES

Periòdich catalanista

SURT ELS DIJOUS

REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ:

Plaça del Teatre, 6, entresol.

NÚMERO CORRENT 10 CÈNTIMS

» ATRASSAT 20 »

SUMARI:

Anomalies, per J. Pujol y Brull. — L'armari de la roba blanca, per J. M.ª López y Picó. — De teatre català (acabament), per Emili Tintorer. — Impressió, per J. Soler y Escofet. — Fantasia, per L. Escardot. — El congrés d'Esperanto, per F. Pujulà y Vallès. — Ensopiment, per Ricart Moragas. — Fets y no paraules, per C. Ventura y Pardo. — Esperanta fako; Gramàtica Catalana-Esperanto (continuació), per F. Pujulà y Vallès. — Noves.

ANOMALIES

Dos pinxos professionals se contrapunten, y, després de cantarse les veritats, se barallen ab l'intent decidit de despatxarse l'un de l'altre. En la lluyta surten a rel·luir les eynes propries de l'ofici, y els contrincants fan veritables prodigis, fins que'l menys destre, no'l quin té més culpa moltes vegades, queda estès y xop de sang demunt del camp... de l'honor. Si, de l'honor, perque de pinxos n'hi han també ab més o menys honor, donchs aquest atribut es una condició relativa, que deu apreciarse sempre segons el punt de mira ahont se posi l'observador y tenint en compte la qualitat dels individus que s'observin. Però l'Estat, guaytantlos sempre desde'l sitial ahont descansen els còdichs de les seves fredes lleys, perseguirà a l'homicida per'aplicarli la pena ja per endeavant escrita.

Y no tindrà en compte la educació nega-

tiva dels contrincants d'aquesta mena, ni l'ambient que'ls envolta a ciencia y paciència dels quins deurien vetllarlos, ni els mals exemples de molts que fins ab ells fan ali y els ajuden en llurs malifetes pera cobrar part de la ganancia, ni la protecció que reben de certs personatges als quins guarden les espatlles en moments compromesos, fomentant així llur carrera indigna... De tot això les lleys de l'Estat no'n resen paraula y el criminal, pinxo *per se* y *per accidents*, es empès cap a la presó, ùnich remey que coneixen pera curar als delinqüents, aquests grans metges morals, quins no's preocupen pera res de la *higiene*, quan aquesta podria evitar la major part de malures que sofreix l'ànima de la gent de mal viure.

El pinxo que mata o's baralla ab un altre pinxo, es un malvat; en cambi, el senyor que's desafia ab un altre, pera *lavar una afrenta* al cap d'una pila de dies d'haverla rebuda, qui ab premeditació nomena padrins y s'enseja vintiquatre hores a manegar l'arma avans del *lance* pera no errar el cop, aquest senyor es un *caballero*. Entre'ls dos homes de món qui's cerquen el cor ab la punta d'una arma blanca o engegantse mutuament trets de pistola devant de llurs padrins, y els dos analfabets que surten desafiat de la taverna, obcecats, sense premeditació, ab el cap tèr-

bol, són aquests derrers més dignes de plany. Tots volen matar; uns, fredament, aparatósament, pera rentar l'honra, acudeixen al *campo* ab la meteixa roba negra y la xistera que potser pochs dies avans s'han posat per'acompanyar a un amich, potser a un parent, qui sab si a la propia mare, al cementir: l'acte de desafio revesteix pera ells tanta importancia, que'n fan una mena de sagrament: el nombre de passes, les actituds, el sortejar qui comença, les paraules, tot, tot sempre igual... Els pinxos se barallen ab les sangs calentes, tot seguit de l'afront, allà ahont se troben, y ab la meteixa roba, que tufeja a vi y a bordell. Y els uns són *caballeros* y els altres són pinxos, y els uns han anat a estudi y els altres no coneixen la *o*. Y tots són homes y el resultat de la lluyta es igual: si d'ella no'n resulta sang queda en el cor dels contrincants una espinà sempre més clavada, que no l'arrencà pas la comedia de la encaixada dels *caballeros*. L'honor queda com avans, sempre (encara que'l desenllaç sia tràgich); percuteix l'escàndol y la cultura y la moral fan via... cap enrera en tots els cassos.

Però'l *caballero* se'n torna cap a casa tranquil y satisfet, y passa una pila de dies atrefegat en rebre visites y targetes. El pinxo, que també volia defensar la seva honra, se'n va a rumiar la mostra a la cel·la de la presó, y a comptar les vigues del sostre, donchs generalment ni el recurs li queda d'agafar un llibre, perque de menut no'l van ensenyar a llegir ni a escriure!

El càstich, donchs càstich requereix qui atenta contra la vida d'un altre, deuria aplicar-se igualment a tothom, ja que les lleys deuen portar com a emblema primordial la l'gualtat; però això no es possible, per ara, en aquest país de les anomalies.

Càstich mereix el periodista que sens escrúpols escampa únicament una noticia falsa y la ratifica encara, quan sab que ab son procedir sense vergonya es causa de greus perjudicis. Càstich mereix el polítich assalariat pels governs, qui enganya dihent y fent creure als quins el segueixen que va contra'ls meteixos que'l paguen y explota als inconscients ab promeses y atia a odis quan li manen y revolta a llurs meteixos explotats y els abandona en moments de perill pera

corre a aixoplugarse en lloch segur y a redós de confort y benestars que ha robat de la subor del poble. Mereix càstich el qui atropella un dret valentse de medis y estat superiorsals de qui atropella. Càstich deurién tenir els quins, atiat per altri, s'interposen a la lliure expansió de la idea. Se fa també precis el càstich pera'ls valents d'ofici, a sòu de qui més pagui, que desconeixent la força de la rahó atropellen a tort y a dret ab la rahó de la força... y del nombre!... Però, ¿de qui reclamarem aquests càstichs? L'Estat, que quan de Catalunya's parla es tot butxaques, quan Catalunya demana, no té orelles! Seguim vivint y trevallant ab fe en aquest país de les anomalies que tart o d'hora surgirà la esplendentà llum de la Rahó y de la Justicia. Els catalans de debò que estimem la patria ja n'hem fet bastant de camí; ja ara com ara molts dels corchs que'ns roceguen fan més soroll perque estan a les extremituts de l'agonia. Ben aviat podrem amortallarlos; llavors procurarem que l'oblit sia més gran que'ls mals y que'l retràs que hagin pogut portarnos.

J. PUJOL Y BRULL

L'ARMARI DE LA ROBA BLANCA

Al entrar en aquella cambra m'ha semblat que arribava fins a mi una halenada sanitosà de vida.

Era una habitació espayosa y alegre; a n'aquella hora'l sol s'hi endinçava, inondantla de llum, envolcallant totes les coses ab finissima polcina d'or, perdent sos reflexos brillants entre la blancor immaculada de la roba que omplia tot l'armari — l'antich armari de noguera — que hi havia al fons, obert de bat a bat y del que semblava despèndressen una aroma suau, agradable, que no era la olor forta de cap perfum sinó dolça flayra de llorèr vell y roba neta.

M'hi he atancat a n'el armari pera vèurel ben d'aprop y delectarme una llarga estona en la contemplació d'aquella roba blanca — tan blanca! — plegada ab escayenta gracia y colocada ab ordre y gust per unes mans carinyoses qui deuen estar acostumades a n'aqueixos quefers casolans.

He recolçat el cap en la roba blanca sen-

tint sa frescor dolçament acaricianta; y l'he flayrada seguidament fins ubriagarme ab el perfum suau del llorer vell y de la roba neta.

Aleshores en mon esperit ha tingut lloch una profitosa renovació de sentiments; a la frisança de viure vida inquieta qui sempre l'havia dominat, ha succehit una gran pau, una dolcissima pau inconeguda, y he sentit tot jo la felicitat d'un plàcit reposar, y m'ha semblat el cel més blau, el sol més rialler y la blancor de la roba més engegadora... y he somniat en una nova existència: Una existència serenament quieta.

En aquella meteixa cambra m'ha semblat veurehi una dona jova de cara riallera y cos ayrosament ondulat qui seya prop del balcó repassant la roba blanca que treya d'un paneret colocat a sos peus.

Cusia ab amor, posanthi tota l'ànima en aquella feyna agradable.

Y jo entrava a la cambra sense fer soroll; y ella, qui devia pensar en mi, alçava'ls ulls y'm veya. Jo aleshores, apropantme, l'hi besava'l front.

Després m'asseya devant d'ella y enrahonavem de coses plàcides, de coses nostres.

De tant en tant ella deixava caure a la falda la roba que cusia, y creuant bellament les mans entorn de sos genolls me mirava ab l'esguart clarissim, intens, de sos ulls blaus.

Jo també la mirava y abdós somreyem, y el nostre somriure era de festa.

Després reprenia la feyna.

Y alli meteix m'ha semblat veure a n'aquella dona asseguda en la meteixa cadira, cusint també... Havia passat temps y la cambra era igual emperò no tan quieta: la omplien de notes alegres les rialles frescament ingenues d'una nena y un nen qui jugaven prop de la mare.

Jugaven ab el fil de cusir, ab les estisorettes, ab la roba blanca.

Ella, mirantlos complacenta y amorosa..., y al somriure semblava amorosirse més encara l'esguart clarissim, intens de sos ulls blaus y's dibuixaven escayents els séchs adorables de la sota-barba.

També arribava jo y la meva arribada era

sorollosa: els nens venien a mi y jo'ls asseya un a cada genoll, els hi contava rondalles, que havia apreses de petit y la repetició de les quals ohien ells embadalits.

Y la mare deixava caure a la falda la roba que cusia, y creuant bellament les mans demunt dels genolls m'escoltava també mirantme fixament.

Jo també la mirava; y abdós somreyen, y el nostre somriure era de joia.

Després ella reprenia la feyna y jo explicava a n'els nens altres rondalles quemay se cansaven d'escoltar.

Y la visió s'es repetida altra vegada en la meteixa cambra.

Prop del balcó seya la meteixa dona. Era tota envellida, no s'hi veya gayre pera cusir y la filla qui seya al seu costat tenia d'enfilarli l'agulla.

Jo també era alli, assegut devant d'elles mirant com cusien.

Parlavem del passat y aleshores la mare deixava caure a la falda la roba que cusia y creuant bellament les mans petites y arrugades demunt del genoll, restava embadalida una llarga estona.

Ens miravem y somreyem; y el nostre somriure era de beatitut.

Ella reprenia la feyna... Y parlava del pervindre, y la nostra filla aleshores tota vergonyosa baixava'ls ulls y cusia depressa ab gran delit; els dits l'hi tremolaven lleugerament, perque la conversa del pervindre era conversa d'amor, d'un nou amor...

Tot això he somniat recolçant el cap en aquella roba blanca sentint en les galtes sa frescor dolçament acaricianta; y el cor ha semblat aixamplarsem y he sentit dintre meu un gran anhel de vida nova...

Y al contemplar altra vegada l'armari de la roba blanca qui feya tant de goig, he vist en ell el simbol de tota una vida quieta y casolana, d'una agradable vida de familia...

Y he aspirat àvidament per llarga estona'l perfum suau del llorer vell y de la roba neta.

J. M.ª LÓPEZ Y PICÓ

DE TEATRE CATALÀ

(Acabament)

Y heus aquí després de molts anys de treball, d'innombrables tentatives, d'indubtables progressos, com l'art dramàtica catalana's troba formalment, es a dir: materialment. Viu al mateix lloch ahont era: Se troba reclosa a Romea. En quines condicions s'hi troba no es necessari detallar-ho aquí, puig bé prou ho sab tothom (1). Tothom sab que no es pas en un teatre petit, mal acondicionat y en que tota mena de rutines hi són arrelades, ahont pot florirhi lliurement l'art dramàtica d'ara. No es possible en aquell escenari presentar obres dignament; no es possible transformar l'ànima d'aquells actors qui senten — si se'm permet la paraula — la *querencia* d'aquelles velles parets ahont s'han *entaulerat* irremediament; no es possible canviar a aquell públich de vehinat y de *societat* els llurs gustos y aficions francament burgesos, ni seria fàcil arrocegarhi el públich intel·ligent de Barcelona qui, quan per excepció hi va, s'hi considera estranger. Y en fi, com a conseqüència de tot això no es possible exigir de la empresa que faci allí dins una revolució — puig una verdadera revolució fóra necessaria — perque indefectiblement fracassaria. El teatre Romea per son origen, per ses condicions materials, per sa historia y per tota mena de tradicions artístiques y econòmiques, té la seva vida lligada ab la vida de la antiga bona menestralia barcelonina. Sensiblement nostres bons menestrals s'han modificat, puig no han pogut desinteressar-se de les grans corrents civilisadores qui durant els derrers vint anys han transformades les idealitats y costums catalanes. Però indubtablement encara avuy aquella vida, aquells gustos y aquelles costums peculiars tenen aquí nombrosos y honorables representants enderrerrits. Encara hi ha un respectable contingent de bons menestrals a Barcelona. Y aquests encara poden fer viure'l teatre Romea modestament, puig qu'ells no són pas exigents. El teatre Romea pot així seguir sa vida tradicional sense sotrachs y sens an-

gunies. L'hora de la seva mort sonarà quan soni la d'aquella menestralia. Jo crech que encara n'hi ha per alguns anys. Quan l'hora soni tancarèm el tradicional teatre y llegirèm la seva historia, que serà una historia, per més d'un concepte, honorable, curiosa e instructiva, com ho serà la d'aquell estament social que un jorn fou l'ànima del poble barceloni.

Lo que seria ridicul y contraproduhent, fóra voler rejevenir lo que cau de vell y està atacat de mal incurable. El teatre Romea ha fet son temps com l'ha fet l'art dramàtica qui li donà esplendor.

Se necessita un altre teatre més gran, pera un'altra art més gran.

¿Se trobaràn un y altra? Jo crech que sí. Per lo que respecta a l'edifici no hi ha que dubtarne. De teatres n'hi han y si no n'hi han se'n fan. En quan a l'art nova també florirà. Entre nostres autors ja s'hi noten orientacions precises. Sols manca estimul pera que's manifestin ab més feconditat. Totes les arts responen magníficament a la novella concepció de vida qui s'ha fet l'ànima catalana. Totes progresen, totes viuen ab esclat. No pot quedar enrera l'art dramàtica. Les mateixes nombroses tentatives que s'han fet fins ara, a pesar de llur fracàs demostren la necessitat sentida de que nostra art trobi son temple. Cap obra gran de renovament s'ha fet sense fracassos anteriors, com cap revolució política o social ha triomfat sense tentatives infructuoses.

La del teatre català es bon xich complicat y es per això que li costarà 'l cristallisar. Però com que lo essencial hi es, no es aventurat profetisar que lo demés s'assolirà. Y lo essencial es lo següent: Públich aficionat, autors y artistes. Lo que manca són diners y un home d'empresa.

Un home d'empresa qui fos l'antitesis de lo que fou en Graner. El qual podia haver fet al Principal lo següent ab grans probabilitats d'èxit.

Monopolitzar les noves produccions dels autors catalans ja consagrats: Guimerà, Iglésias, Rusiñol, Gual, etc., els qui ab la garantia de veure les llurs obres més dignament posades y millor retribuïdes, no haurien pas dubtat en oferirles, fugint de Romea ahont ells estrenen a manca de teatre millor. Tots

(1) A les primeries de l'any 1900 vaig publicar un estudi del teatre català en aquestes mateixes planes, que, a pesar dels anys transcorreguts, podria reproduhir aquí sense variacions essencials.

sabem que això significa una serie de plens al teatre y que una o dues obres d'un d'aquells autors ensopegades volen dir un centenar de representacions afavorides que són lo que salven a les empreses. Fa una pila d'anys que'l teatre Romea's salva així.

Podia donar també entrada als autors joves atrevits y revolucionaris ja ab obres originals, ja ab traduccions escullides. Això, fet al principi ab prudència — un dia per setmana y obrint abono especial — també hauria donat resultats positius, fentho a consciència. Fa molts anys que'ls qui estem al corrent del moviment teatral de Barcelona hem pogut constatar la existencia d'un públich nombrosíssim qui ompla a vessar qualsevol teatre en que s'anuncia qualsevol novetat d'aquest genre, adhuch y sabent que les tals obres se presentaran d'un modo deficient.

Podia també obrir-se un abono especial de representacions blanques més o menys clàssiques pera'l públich ruborós. Quelcòm de lo que intentà en Graner, — l'únich un xich seriò que feu, — però fet ab més garbo. El públich ja hauria respost y bona part dels intel·ligents qui, tractantse d'art veritable, no senten preferencies, hauria acudit també. No abusantne, l'art clàssich es un gran element pera atraure'l públich qui paga.

En fi, — puig seria ridícul entrar en detalls, — una empresa seria podia solicitar y probablement l'obtindria, una subvenció de l'Ajuntament o d'altres entitats ja pera crear un conservatori de declamació, ja a cambi de la desió gratuïta de determinat nombre de localitats y entrades que's facilitarien als obrers, escoles, etc., fent així obra educadora y lloable.

Y encara deixo de banda molts recursos que una empresa desperta pot explotar ab grans probabilitats d'èxit. Concerts, contractar companyies estrangeres pera curtes series de representacions, petites novetats com: duetistes, cantants, excèntrichs, parodistes, en fi, allò que'n diuen *atraccions* y que contribueixen a la varietat d'un espectacle.

Y tantes altres coses com s'hi podien fer al teatre Principal que directa o indirectament contribuïrien al desenrotll y esplendor del teatre català!

Y no se'm digui que manquen els actors.

Entre'ls que s'han fet castellans, qui honorats y pagats com cal no se'n haurien fet, y molts dels qui corren desorientats per eixos teatres, se podria formar un quadro complet y ben discret pera començar. Y no hi ha dubte qu'entre ells y els nous que sortiren, ab una bona direcció y un xich d'estímul dintre de pocs anys s'arribaria a tenir una companyia completa y ben capaç de representar honorablement, sinó superiorment, les obres més difícils y més variades. S'ha de tenir present, com ja he dit avans, qu'en això dels actors, avuy no es pas lo essencial tenir una o dues *estrelles*, sinó disposar d'un conjunt d'artistes estudiosos y entusiastes qui trevallin ab fe y bona voluntat.

Tot això, o quelcòm per l'estil, sembla molt difícil de realisar. No obstant, jo hi tinc fe. Algú ho farà. Y si no ho fa ningú concretament, se farà per *generació espontània*. Neixerà lo que té de neixe. El teatre català, propiament, encara no ha nascut. Ja fa temps que furga dintre d'una gran closca y furga per molts indrets cada jorn ab més insistència. La closca s'obrirà y forçosament tindrà de viure a plena llum un infant qui porta en si tot el vigor, tota la fe y totes les ansies de lluyta y de triomf de l'ànima catalana no ja renaixenta com mitj sigle avans, sinó viventa, esplendorosament viventa.

EMILI TINTORER

Juny de 1906.

IMPRESSIÓ

El poblet pirinench, assegut en un petit monticol, dormia aplanat sota la calda qu'en aquella hora queya talment com una pluja de foch.

El silenci era gayrebé absolut. Sols de tart en tart l'interrompia algún crit aïllat de la maynada qui jugava per les eres, el bram d'un ase, o les batallades del rellotge del poble qui devallaven mandrosament de dalt del campanar.

De sobte un trontoll somort, rítmich, regular, se deixà sentir carretera enllà...

Als pocs moments, el soroll s'anà accentuant, guanyant en intensitat: prompte s'hagué esment de lo que's tractava...

Y en efecte, ben aviat, un automòvil, brut

de polç, esbufegant, pantejant, arribava a la plaça del poble.

Al sentir aquell brugit, els vehins sortiren. Eixiren de llurs cases mal-mirosos, ensonyats, ab calma, igual que'ls taups, a la nit, quan ixen de llurs caus y amagatalls. Feyen la mitjdiada...

Y desde'ls portals començaren a esguardar estranyats l'armatost... aquell armatost qui avençava sol, sense bous ni cavalls qui l'estiessin ni ningú qui l'empenyés pel derrer...

Y no s'ho podien acabar... Fins que arribà algú qui els hi explicà que *allò* era un cotxe qui portava la força a dins, igual que un sér vivent; que no era art del dimoni, no, aquella... estranyesa, sinó obra y gracia de la ciencia... y no sé quantes coses més.

Y allavors ells s'hi anaren atancant, atancant... y fins arribaren a tocarlo y tot.

Els viatgers eren francesos. A la vigília havien perdut un çarró, tot caçant, y com que'ls hi havien dit que l'ordinari del poble l'havia trobat, ara passaven a recullir-lo...

Donaren un tom per la població, prengueren un refresch al cafè... y altre cop en marxa cap a Bourg-Madame hont estiuejaven.

L'automòvil parti com un esperitat, deixant rera seu una espessa y acre fumera...

Era'l primer automòvil qui havia arribat a n'aquell poble primitiu; el primer baf que empudegava la seva atmòsfera pura y diàfana; la primera ratxada de civilisació qui li venia de França... Era'l Progrés, invadint tot... y... profanant tot.

J. SOLER Y ESCOFET

FANTASIA

Desde'ls cims verdejants que'l pla coronen
ab diadema de roures gegantins
mira'l Poeta, d'un gran mar les ones
de l'horitzó perdres en els confins.

Solemnials, soperbes, misterioses,
s'allunyen aixecant turons altius
que l'auca al neixen'l jorn, floreix de roses,
de blanets, els capvespres de l'estiu.

El día va morintse: l'aucellada
fressejant en l'arbreda s'ha acotxat;
y el darrer cant, ab l'últim batent d'ales
s'han fos en dolç comiat.

Canten els grills: han emmudit les canyes
abaix, en el torrent.

Arreu s'imposa
una sagrada pau; y d'ella gosa
el Poeta malalt d'anyorament.

Pels ensombrits fondals de la montanya
ses glaces lleus ha desplegat la nit.
Com una hostia de foch, brillant, s'aixeca
la Lluna en l'infinit.

Y va pujant, pujant: la brasa ardenta
com caliu qui s'apaga's va esblaymant;
se va enxiquint, y a poch a poch, s'argenta;
y en sa ruta invisible, quieta y lenta
la Lluna, terra y cel va il·luminant.

.....

Arràn de l'ona va la enamorada
mirant el mar qui's va irisant de llum
tremolós com si fos una estelada,

y en el front que contrèu trista pensada
posa l'oreig son salabrós perfum.

Ab lleu panteig de verge qui abandona
son cos a les caricies de l'aymat,
a n'el gran bes d'argent s'entrega l'ona
en plena immensitat.

.....

El meteix raig blaviç qui el mar omplena
de dolça claretat
y la dòna somniosa, allà en l'arena
adorm d'un suau encant
se'n va ben lluny fins a trobar la serra
hont se migra'l Poeta anyoradiç;
y envolcalla de llum tota la terra
ab amorós dalit.

Ompla d'argent el tou de la roureda,
els vells casals, la ermita, els cims del bosch;
y al pur oreig qui a son voltant fresseja
sent el Poeta que reviu son cor,
y d'una vida plena les frisances,
y altre cop, entorn seu les esperances
ballen llur ronda d'or.

... En plena llum, oh! santa maravella
se veu com envoltat de quelcòm d'*Ella*
que li parla d'amor.

.....

D'un doble esguart la força se confón:
a través dels espays pren envolada,
y en la gran flor d'argent que vetlla'l món
el Poeta ha besat la enamorada.

L. ESCARDOT

EL CONGRÉS D'ESPERANTO

De Paris a Ginebra.

Les vuyt hores que posa'l ràpit per'anar de Paris a Ginebra passaren volant. Els companys de viatge eren sumament agradables. No solsament eren esperantistes, sinó, això apart, persones escullides. Se pot molt bé ésser esperantista y ésser un solemne pocavergonya. A casa'n tenim alguns exemples.

Al devant meu hi séu el senyor Horaci Huet; Mister Farme, vicecònsul d'Anglaterra a Boulogne-sur-Mer, qui representarà en el Congrés l'important grupo d'aquesta població; el senyor Chavet, simpàtic jove y vell esperantista, qu'es el qui porta'l pes de la Oficina Central, y ab el senyor Gustau Moch, el de la revista *Espero pacifista*, y el senyor Aimé, incansable batallador fundador dels grupos de les Universitats populars. De la meua banda seuen dos catalans. El departament que ocupem ens l'hem fet reservar expressament pera nosaltres; els altres departaments estan també ocupats per nombrosos esperantistes quins noms fóra feyna inacabable transcriure. En honor y per respecte als *estrangers*, Mister Farme y jo proposém que's prohibeixi l'us d'altra llengua que no sia l'Esperanto. El motiu de la proposició fa fortuna entre'ls francesos que són la immensa majoria qualificada per nosaltres dos d'estrangera, y la proposició s'accepta. A partir d'aquest moment, les converses y discussions més enrevessades tenen lloch en l'idioma internacional. Quantes, quantes vegades he vist a Paris, a francesos que, enrahonant francès, pera expressarse ab més claretat han usat mots esperanto!

El tinent Bayol, qui a través dels corredors ve al nostre departament a saludarnos, es comminat a parlar en la llengua zamenhofa, baix la pena de no ésser entès.—Som estrangers tots,—li dihem.—¿De quin país?—ell pregunta.—D'un país nou;—fem nosaltres—som d'Esperantujo.

El tinent Bayol, professor a la Escola Militar de Saint-Cyr, ahont hi ha introduhit l'Esperanto y l'ensenya, ens fa saber que porta al Congrés una missió important. Hi

va com a delegat del ministre de la Guerra francès, pera fer un raport dels aconteixements principals que demostrin la utilitat y la práctica de l'Esperanto, y en vista dels quins se pugui declarar oficial l'estudi de l'idioma internacional a l'armada de terra. La notícia'ns ompla de joya. Si aquest resultat té lloch, quin progrés pera nostra causal! Tots sabèm ben bé que la majoria dels homes sols se paguen de les coses oficials. Quants y quants que avuy fan la rialleta al sentir enrahonar de l'Esperanto, trobarien qu'es una maravella quan el ministre A digui qu'es una maravella ab la firma d'un rey o d'un president.

A mitja nit, gayrebé tothom dorm. El senyor Chavet fa una mena de dormir estrany; sembla estar ben lluny del món dels deserts, emperò de tant en tant, sense moures ni obrir els ulls, dóna la seva opinió, ab gran estupefacció nostra, diu dos o tres mots, y torna a quedar en el seu estat de *sonambulisme*. Mister Farme dorm molt poch; no obstant senta'l pabelló anglès ab son silenci; la estadística qu'hem fet li atribueix la quantitat de vintidues paraules y mitja pronunciades en tot el viatge. En cambi, els senyors Huet, Aimé y jo, deixem sentat que som meridionals. El més insignificant tema'ns desperta nostres nadiues qualitats oratories. A la una y tretze minuts—això del temps es molt interessant en tota historia—remarco qu'entre totes les seccions que's reuniran al Congrés n'hi mancarà una d'important: la dels escaquistes. Jo crech fer una broma dihent això, y la broma resulta cosa seriosa, car sembla ésser gran el nombre d'escaquistes entre'ls esperantistes. En efecte, la reunió d'aquesta secció que convoquem així que arribem a Ginebra, té lloch, y en ella's pren la decissió de celebrar partides postalment, y un gran torneig en el proxím Congrés. Emperò'l tema'ns porta a esbrinar o a recordar el nom de les peces y jugades. *Reĝo*, el rey; *damo*, la reyna; *kuriero*, l'arfil; *turo*, la torre; *ĉevalo*, el cavall; *soldato*, el peó; *vicoj*, les línies paraleles als jugadors; *linioj*, les línies qui van de jugador a jugador; *ŝako*, escach, *fina ŝako*, escach mate, partida, jòch, jugada... Ah! aquí comencen les discussions; discussions no sobre l'Esperanto, sinó sobre'l jòch meteix. Segons un, la partida

consta de tres jugades, y cada jugada comença estant les peces en son *vico* corresponent y acaba ab l'escach mate, constant d'una serie indefinida de *còps*. Segons un altre, *còp* y jugada vol dir lo meteix, y lo que l'altre entèn per partida simple, es una reunió de tres partides. La qüestió no s'acleara, y com es natural, se deixa demunt el tapet, pera consultar als prohoms dels escachs avans de donar a cada cosa'l nom que li correspon, nom que altrament ja existeix en Esperanto: *ludo*, un jòch, el jugar; *ludado*, la partida; *ludero*... aquest es l'escull: si la partida consta de tres jòchs, cada jòch se nomenarà *ludero*, y cada moviment de peça, *bato* o *movo*; si la partida es sols un jòch, aleshores *bato* o *movo* serà també *ludero*. Lo graciós de la discussió eren els equilibris que haviem de fer tots pera expressar la idea de lo qu'en català'n dihèm *tenir cama* en el jòch. No hi ha mot pera dir això en Esperanto, y ab la pressa de la discussió tots trobavem giros a quin més fantàstich pera expressarho. El senyor Chavet, despertantse momentaniament donà una opinió que no fou atesa, car tots estavem ofesos per la seva felicitat de poder dormir tranquilament.

El clarejar del dia inspirà al senyor Aimé una conferencia sobre sa diversió predilecta: la navegació aèrea. Es deliciós sentirli explicar en Esperanto les dificultats del problema, els progressos d'en Lebaudy, els medis de que's valgué en Santos Dumont pera guanyar el cèlebre premi; tot això espurnejat ab tan atinades observacions psicològiques, que un no sabia què més admirar, si l'idioma en que això's deya, o lo que's deya en si. La veritat es que un acaba pera no donarse compte de lo que significa enrahonar ab idioma artificial! Un s'hi sent tan endins, que's troba tot natural lo qu'encara per molts es un problema a resoldre!

Còm va anar, no se sab; però la idea va sortir y en poch moments fou trevallada de tal manera, qu'esdevingué teoria. Una serie de xistos a quin més estrambòtich e impossibles d'ésser fets en cap llengua natural foren fets en Esperanto. Senzillament se tracta d'un senyor tan senzill, que troba que, en efecte, l'Esperanto es sumament fàcil, mercès a l'us del prefixe *mal* que vol dir *contrari*. Y de la meteixa manera que *laŭdi* vol dir *ala-*

bar y *mallauði*, *censurar*, pera dit senyor, *malmanoj* vol dir *peus*, y *malfiedoj* vol dir *mans*. Ell se va *mal enrunar* una casa, y volguent tenir peixos en el surtidor del jardí, els hi va *mal pescar*, però sentho va rrelliscar y caygué dintre de l'aygua; afortunadament sabia *maldroni* (*droni* vol dir ofegarse) y's va salvar... Els mots més estrambòtichs són fets, desde'l *malkomenci* pera dir acabar, fins el *malfini* pera dir començar. Gayrebé tots *malbevèm* a causa del *malplorar*. La pensada corre entre'ls congressistes y el xisto d'aquesta escola's fa general entre tots. Sols mancava això pera probar la flexibilitat de l'Esperanto. Al dia següent d'arribar a Ginebra, enrahonava ab el director de *Espero Katolika*. —Dispensi,—me va dir:—tinch una mica de gana y me'n vaig a *malvomi* quelcòm, que diria en Pujulà.

—Senyor meu: en primer lloch, tinch l'honor de presentarme (salutacions, encaixades, etc.), y en segon lloch, els pares d'aquests engendros som varis.—

La cosa arriba a oïdos del Doctor. Tots ens esperèm que arrufarà les ceyes; tot al contrari. Nosaltres haviem trobat que l'home que posa peixos en un surtidor es un *malfiŝkaptisto*, es a dir: lo contrari d'un pescador; el Doctor rihent ens corretteix, advertintnos qu'en tot cas serà un *fiŝmalkaptisto*. Això dóna peu al senyor Berthelot pera preguntar còm se'n ha de dir d'un *agafador* de peixos qui no n'agafa may cap, y després pera preguntar quin es el peix que agrada més als esperantistes. El Doctor Zamenhof demana la solució: El peix que agrada més als esperantistes es *la gado*, el bacallà (*l'agado*, vol dir *l'obrar*, *el fer*, *treballar*, *tascar*, etc.)... ¡En realitat, no cal pas negarho, l'Esperanto es un idioma que viu ja entre'ls homes! Ell ho permet tot, desde la seriositat dels problemes científichs, fins als jòchs de paraules més còmichs y humoristichs!!

En Lleó Zamenhof, el germà de l'autor, té empenyo en que faci un discurs tot construït ab aquestes paraules, y el redactèm a la nit, passejantnos a la vora del llach Lèman, pel clar de lluna, sobre'ls molls tranquils, prop els remorosos saltants d'aygua. «*Senyors y malsenyors...*», comença'l discurs, y així segueix fins a la fi. Emperò després de molt riure, abandonèm la idea. Els mil y pico de

congressistes que som, representem vintiquatre nacionalitats diferents y no totes serien susceptibles de capir la broma, prenys d'una truhaneria verament llatina.

Tornant al viatge, segueixen els enrahonaments sobre mil coses diferents. Les salvatges montanyes del Yura'ns fan sortir al corredor. De l'un extrem a l'altre del tren no's parla sinó Esperanto. Al passar per davant d'un compartiment ocupat per una família, una senyoreta'm saluda pel meu nom y'm presenta en Esperanto a sa família. Com que havien pujat a Dijón, lo que menys podia pensar-me era que anessin al Congrés, y molt menys encara, que'm conegués algú d'ells. La senyoreta m'explica que'm coneix d'una conferència a la Sórbona, y qu'es empleada en l'establiment de comerç «*Le bon marché*». Hi han coses admirables, però veure viatjar en un meteix tren a un delegat del ministre de la Guerra y a una dependenta del comerç, tots dos portats per un meteix fi, es pera mi tan sorprenent, que decideixo anar a despertar al senyor Charet pera comunicar-li mes impressions! Com que'l trobo despert, ell me comunica les seves sobre'l pais que atravessém, que per ésser el seu d'origen coneix pam a pam.

A les vuyt del mati saludem la hermosa Ginebra, y a les nou, qui més qui menys fa petar la bacayna, que no ha pogut fer en el tren, en son hotel.

Tots aquests són plens; totes les habitacions ocupades. Afortunadament, la organització del Congrés ha estat admirable y tots tenim ja encomenat nostre allotjament d'avanzada. Els esperantistes de la Suïssa s'han portat com uns homes; la veritat es que han treballat de valent. Y quan se veu entre ells, portant el pes de la organització, a joves com el senyor Privat, quasi una criatura, un se pregunta si es la gran força de voluntat o la gran fe en les grans idees lò que fa obrar els miracles.

F. PUJULÀ Y VALLÈS

ENSOPIMENT

Cansat de córrer, tot suhat y amarat, s'ofereix a mos ulls la deliciosa visió d'una cerveseria, fresca y regalada, ab el sòl regat de poch, ab dues lluhentes tauletes de marbre a la porta, y arrambats a n'elles com bolets dessota un arbre, els corresponents tamborets. No puch pas resistir a la tentació y m'hi deixo caure llençant un sospir de satisfacció, al temps que crido al moço ab veu defallida: — Noy! Un doble, si os plau! —

Que bé que s'hi troba un a redoç del soley; ab quina fruïció s'empassa a glopets la gelada y escumosa cervesa, aspirant ensemps la frescor qu'exhalen les lloques de la mullada acera.

Tiro'l cap enrera apoyantlo en la portallada mitj amodorrat per la caminada, la calor, la beguda y el *cigarrillo* que acabo d'encendre, mentres per davant meu va desfilar en intermenable corrua la gent qui marxa adelerada a son quefer.

Poch a poch m'entra com un ensopiment que'm fa mitj aclucar els ulls veyent solsament al davant meu y al peu de l'acera un forat negre, en forma de nitxo llargarut de quin interior ne surt un tuf qui m'acaba d'anestesià, però d'una anestesia nova que'm permet mirar, però no fer el més petit moviment, deixant anulada per complert ma voluntat.

Tot de cop veig venir un home tot carregat; du en el muscle unes eynes llargarudes posades en un cabaç que interposat entre elles l'hi serveix de coixí. S'atura davant meix del forat, se descarrega de la ferramenta qui produheix un soroll esquerdallench al percutir sobre'l paviment; deixa'l cabacet arrambat a les cases y's queda immòvil mirant fixament el forat. Com si ja estés satisfet d'aquest entretingut examen, agafa de les dues eynes la que acaba en punxa, y poch a poch y ab gran catxaça, la va introduhint en aquella gola oberta fins que toca fons. En aquell moment com si ja estés cansat de son gran esforç, comença a butxaquejar y a la fi's treu una petaca tota ennegrida pels molts anys de servey y ab gran parsimonia y concentranthi tota s'atenció hi cargola tranquilament un cigarret.

Aleshores jo'm miro detingudament el meu

home. A primera vista sembla tenir uns cinquanta anys, es carregat d'espatlles, cobreix son cap un barret de palla d'ales caygudes y ab patina de sofrir desde moltes anyades l'acció lenta de la polç, del sol y de la pluja. Sota aquest barret s'hi veu un clatell mitj cobert de cabells ja blanquinosos. La ermilla ab la trinxa deixada anar sembla un pèndol, anant d'un cantó a l'altre al més petit moviment. Du camisa blava ab calces del meteix color apedaçades del cul y espartenyes de betes negres. Acabat de fer el cigarret treu d'una butxaqueta de la ermilla un rebregat misto d'esca qui encén clavanthi una forta unglada. Quina cara, dich, quin clatell de satisfacció al donar les primeres pipades! Tornemhi! Xuclant, xuclant, va rasant gançonament y durant un bon rato el fons incògnit d'aquella obertura. Acabat treu la llargaruda eya y la cambia per una altra no gayre menys llargaruda, rematada per una mena de cullareta. Pera no ésser dit, també la introdueix pausada y mandrosament y molt més lentament la iça, concentranthi tota sa atenció pera veure son contingut. Lo de sempre. Un grapadet de terra, mitja esclofolla d'ou y... una cosa qui brilla; s'ajup sense mandra separant la terra qui la cobreix y se la mira tot desilusionat. Res! Un botó de calces! Tornemhi, donchs, que no ha estat res! Més, de sobte's queda aturat mirant a una dòna que's va acostant elegant y voluptuosa y que a l'arribar junta ell aixeca ses vaporoses faldilles pera no ensopegar ab les eynes, deixant veure un pamet de cama esculturalment tornejada y un peuet qui cabria al palmell de la mà. La segueix ab l'esguart sense recordarse ja de la feyna, y ab les dues mans sostenint l'eyna a manera de llança, queda tot abstret, encantat fins que ha desaparegut la visió per entre la gentada. Allavors gira'l cap, mira fixament dintre'l fosch forat y pipa, pipa desesperadament del cigarret deixant anar una espessa fumerola qui contempla mentres va pujant amunt, amunt fins que's fon com s'ha fos la visió encisadora.

Durant un bon rato, la maniobra de la pesca urbana va seguint monòtona, pausada, sense cap destorb, mentres el pilotet de terra va seguint creixent monòtonament y encara més pausadament.

Se senten tocar hores, escolta ab atenció y va comptantles y desseguida plega la feyna carregantse'l fato y dirigintse vers sos companys qui ja desensopits desapareixen ab delit per l'extrèm del carrer semblant a un exèrcit de llancers de comedia qui venen de la conquesta del sopar.

M'alço a la fi y a lo llarch del carrer, al costat de cada forat semblant a aquell, hi veig el corresponent pilot de terra negrosa y corrompuda... Allò es el fruyt del treball de tota una tarda, la tasca d'aquella colla pacienta y gançonera... Y penso que l'endemà al matí una altra brigada vindrà a escombrar el carrer, y ab la indiferència del qui trevalla sense gust tirarà altra volta a n'aquelles obertures, el mundet d'escombreries que tornaran a treure'ls trevalladors de la tarda...

Y penso qu'en el món se'n fan moltes d'aquestes feynes inútils... y altres coses pensaria si no acabés d'ensenyorir-se de mi el més aclaparador ensopiment.

RICART MORAGAS

FETS Y NO PARAULES

Devant de casa hi havia una finca en venda, y com tot lo que's ven més tart o més d'hora té comprador, la casa s'ha venut.

Jo suposo que'l qui l'ha comprada deu haver posat al menjador *Comedor*, y a les altres peces el seu corresponent lleterero; per exemple: *número 100; Cuarto de trastos viejos*, o *Cuarto obscuro*, y tot això ho sospito, perquè a dintre no hi estat, però com que a un balconet que dona al carrer hi ha pintat ab lletres negres y revingudes *Mirador* y a l'altre costat hi ha pintat sobre una porta gran «*Cuadra*», *por el hilo he sacado el ovillo*.

No coneix ni al venedor, ni tampoch al comprador, emperò ja he tingut el gust de conèixer l'legintlo, y encara tinch confiances de veure'l personalment aviat, car tinch la seva *Cuadra* devant de la finestra del meu quarto.

Y això ho dich per entrar en materia, donchs avuy en dia's va fent molt difícil l'exercici de l'art de la ploma.

Còm cambien els temps! No fa gayre que sols escrivia per les exigencies del meu negoci, o bé pera criticar els homes que de

les idees ne fan modo de viure, y en aquest cas ho feya ab tot desembraç, aprofitant qualsevulla ocasió pera propagar els ideals d'autonomia y progrés.

Mes ara haig de confessar palesament que sempre tinch por de caure a les brases, pera fugir del foc.

La Lley de jurisdiccions va fer surgir la Solidaritat com a poderosa protesta, y per ara la lley fa la seva tasca y la Solidaritat rumia quina'n farà.

Tot rumiant, arribarém allà hont podrém, perque sembla que ja no's fa via caminant, sinó seyent, y com quan s'ha de seure molt, s'ha de buscar bon lloch, molt serà que algú no'l busqui a Madrid, en aquells banchs que'n diuen *escaños* y qu'escanyen de debò.

No fa gayre que un militar conegut meu me deya que la *solidaridad catalana era como la carabina de Ambrosio*, y quasi, quasi, no li mancava rahó, car per ara no s'ha fet més que recomenar *prudencia*, enlloch de defensar a tot estrop y ab energia'l dret y la llibertat d'exposar cada hu ses conviccions politiques, y com que avuy no podrém ferho, ni malgrat existint la Solidaritat, resulta fins a cert punt cert allò que'm deya don Estanislao, y li dono la rahó; perque jo la rahó fins la donaria als moros, al revés de lo que succeheix aquí, que ni la donen als cristians si són autonomistes.

Altrament jo no voldria que s'enfadés ningú, però haig de dir ab tots els respectes deguts que tenim lligada la llengua per la Lley y per la Solidaritat, perque no hem acabat de completar l'obra tan ben començada.

Ademés de fer *pinya* sumant adeptes y restant per consegüent a n'els demés forces, s'han de fer forces conscients y s'ha de donar molt sovint mostres de valor y civisme exposant tot nostre programa d'autonomia y fent la critica del sistema centralista y dels homes y organismes ahont s'apoya, y oposar tota la voluntat d'un poble pera defensar son dret del quin se'n han fet solidaris tots els partits qui lluyten noblement per un ideal.

A Barcelona y en altres parts s'ha vençut ja al caciquisme; si tots ens unim guanyarém encara majors victories. Lo que'l poble vol es nirvi, caps serens qui amenin al triomf d'ideals que arrenquin de sos sagrats drets y que quiscún faci el sacrifici de son particular sentir en politica, per arribar a l'assoliment de l'ideal suprém: l'autonomia del poble català.

Molts dels homes dels vells partits historics y doctrinaris han sentit la fuhetada en la cara de llur mare, rublerta de carinyosos petons de sa infantesa, plena d'arrugues de sofriments morals que'l centralisme li ha produhit durant llargues anyades, y ab energia han picat ab el peu a terra, aixecant el cap y estrenyent les dents de rabia, y han format la *pinya* pera sa defensa.

Que no's malogri; no fem com el vehi de casa; no posém als homes lletreros de *república, carlista y catalanista* penjats al pit.

Diguemnos no més que catalans y procurém demostrar que ho som d'una manera indubtable: obrant a la catalana.

C. VENTURA Y PARDO

ESPERANTA FAKO

La vendredon 21.^{an} de la nuna monato okazos ĉe la societo «Espero Kataluna» (Placon Sakta Agno, 4, 2.^{an}), je la 9.ª nokte tut societana kunveno por elekti nova estraron kaj por trakti aliajn societajn aferojn.

Oni interesigiĝas al ĉiuj societanoj je ilia ĉeestigo.

El divendres dia 21 del mes actual tindrà lloch en la societat «Espero Kataluna» (Plaça de Santa Agna, 4, 2.^{on}), a les 9 de la nit, una reunió general pera elegir nou Concell directiu y pera tractar altres assumptes de la societat.

S'interessa a tots els socis la llur assistencia.

GRAMATICA

DE LA LLENGUA ESPERANTO

(Continuació)

Kiom tradueix en els sentits relatiu e interrogatiu nostre mot *quant*, y sos plurals *quants*, *quantes*. Ex.: *¿Kiom da libroj vi havas?*, ¿quants llibres té vostè? *Kiom da virinoj estis en la ŝipo!*, quantes dones hi havia en el barco! (Nota: Alcomparar la quantitat, nostre adverb com es traduït per *kiom*. Ex.: *Tiom kiom vi*, tant com vostè.)

«Derivats». Aquestes partícules poden substantivissar-se y adjectivissar-se sens excepció. Els derivats més usats són els tets ab *kiom*. Vegis aquest exemple: *¿Kiom horo estas?*, ¿quina hora es? Això es: ¿quantes hores són?

TEMPS. *Iam*, tradueix la idea indeterminada de temps expressada per nostres frases, *en algún temps*, *un día*, *una vegada*, *alguna vegada*, *un cop*, etc. Remarquis que dihem que tradueix la idea y no els mots qui poden ésser traduïts literalment. Ex.: *Estis reĝo iam*, una vegada era un rey (literalment: *unufojon estis reĝo*). *Okazis iam*, un dia va succehir. *¿Ĉu vi venos iam?*, ¿vindrà alguna vegada?, etc. (Francès) *un jour*; (anglès) *at any time*, *ever*; (alemany) *irgend wann*, *einst*. (U. V. Z.)

Ĉiam, sempre. Ex.: *Mi tion vidis ĉiam*, sempre ho he vist.

Neniam, may. Ex.: *Neniam li venos*, no vindrà may.

(Francès) *ne... jamais*; (anglès) *never*; (alemany) *niemals*. (U. V. Z.)

Tiam, aleshores, llavors (en aquell temps). Ex.: *Tiam li sukcesis*, aleshores va tenir èxit.

Kiam tradueix nostre relatiu e interrogatiu *quan* (en quin temps). Ex.: *Kiam vi deziros veni, venu*, quan desitjarà (desitgi) venir, vingui. *¿Kiam vi venos?*, ¿quan vindrà vostè?

«Derivats». *La ĉiama milito*, la guerra de sempre. *La tiama komerco*, el comerç d'aleshores. *La tiamuloj sin kapvestis per folioj*, els homes d'aleshores cobrien son cap ab fulles, etc.

RAHÓ o CAUSA. *Ial* tradueix la idea que nosaltres expressem ab la frase: *per alguna rahó o causa*. Ex.: *Ial vi rajdas sur ĉevalo ĉiutage dum du horoj*, per alguna rahó vostè munta a cavall dues hores cada dia.

(Francès) *pour une raison quelconque*; (anglès) *for any cause*; (alemany) *irgend warum*. (U. V. Z.)

Ĉial, per totes les rahons o causes. (Per usarse poch y no constar en el Vocabulari Zamenhofi'ns abstenim de cap exemple.)

Tial, per aqueixa o aquella rahó. per lo tant, etc. Ex.: *Vi estis antaŭ mi, kaj tial mi pensis vi vidis min*, vostè estava devant meu y per aqueixa rahó o per lo tant, penso que'm va veure.

(Francès) *c'est pourquoi*; (anglès) *therefore*; (alemany) *darum*, *deshalb*. (U. V. Z.)

Nenial, per cap rahó o causa. (Ens abstenim de donar cap exemple per les meteixes rahons qu'en casos anteriors.)

Kial tradueix nostre relatiu e interrogatiu *per què* (*per quina rahó o causa*). Ex.: *Jen estas kial vi ne devas eliri*, veus aquí per què no devèu sortir. *¿Kial ŝi diris al ili tion?*, ¿per què ella'ls hi va dir això?

(Francès) *pourquoi*; (anglès) *why*, *wherefore*; (alemany) *warum*. (U. V. Z.)

«Derivats». *Jen estas la kialo de via devo*, veus aquí el per què de vostre dever.

MODO o MANERA. *Iel* tradueix la idea que nosaltres expressem ab la frase: *d'algún modo o manera*. Ex.: *Ĉu vi povas ĝin fari iel*, vostè ho pot fer d'alguna manera.

(Francès) *d'une manière quelconque*; (anglès) *anyhow*; (alemany) *irgend wie*. (U. V. Z.)

Ĉiel, de tots modos o maneres. Ex.: *Ĉiel mi ĝin povas fari*, de tots modos ho puch fer.

(Francès) *de chaque (toute) manière*; (anglès) *in every manner*; (alemany) *auf jede weise*. (U. V. Z.)

Neniel, de cap modo o manera. Ex.: *Neniel mi povas permesi*, de cap manera puch permetre.

(Francès) *nullement*, en aucune façon; (anglès) *nowhow*; (alemany) *keineswegs*, *auf keine Weise*. (U. V. Z.)

Tiel, així, d'aquesta manera, tan. Ex.: *Tiel ĝin mi ŝatas*, així m'agrada. *Bruligu alumelon, kaj tiel vi pli bone vidos*, encengui un misto y d'aquesta manera s'hi veurà millor. *Ho, ne tiel malfacile!*, oh, no tan difícil! (Nota: No's confongui el *tan* (*tiel*), de modo o manera, ab el *tant* (*tiom*), de quantitat. En la frase *ne tiel malfacile* expressém la idea següent: *no difícil*, d'aquesta manera; en la frase *ne tiom malfacile*, expressém aquesta altra: *no ab tanta difficultat*.)

Kiel, com, de quina manera. Ex.: *Ŝi saltis kiel infano*, ella saltava com un noy. *Ĉiel vi deziras la akvon?*, ¿còm desitja vostè l'aygua? *Jen estas kiel li parolis al mi*, veusaquí de quina manera'm va parlar.

(Francès) *comment*; (anglès) *how*; (alemany) *wie*. (U. V. Z.)

«Derivats». La *kielo*, el com. La *tieluloj*, els homes d'aquella manera, etc.

LLOCH. *le* tradueix la idea expressada per nostres frases: *en algün lloch*, *en alguna banda*, *espay*, *seli*, etc. Ex.: *Necese la libro estas ie*, necessàriament el llibre està en alguna banda.

(Francès) *quelque part*; (anglès) *any where*; (alemany) *irgend wo*. (U. V. Z.)

Ĉie, per tot arreu, per totes bandes, etc. *Ĉie oni vidis florojn en tiu domo*, per tot arreu se veyen flors en aquella casa.

Nenie, enlloch, en cap banda, etc. Ex.: *Nenie oni trovas justecon sur la tero*, enlloch se troba la justícia sobre la terra. *Ĉie mi aŭdis diri tion*, *sed mi demandas, ĉkial vi ne estas justaj rilate al vi mem?* *Tio sufiĉas*, per tot arreu he sentit dir lo meteix, mes jo pre-

gunto: ¿per què no sòu justos ab vòs saltres meteixos? Això es lo suficient. *Nenie mi povis aŭskultu spritan respon-*
don, enlloch he pogut sentir una res-

posta sensata.
Tie, enllà, allí, hi. Ex.: *Pli malproksime ol tie*, enllà d'enllà (remarquis qu'el primer *enllà* expressa la idea de *més lluny*, y el segon la idea d'un *lloch* qu'es la traduhida per *tie*). *Via ĉapelo estas tie*, el vostre barret es allí. *Mi tie havas bonajn amikojn*, jo hi tinch bons amichs.

(Ab la particula aproximativa *ĉi*, fem *tie ĉi* o *ĉi tie*, que tradueix nostre *aquí*. Ex.: *Tie kaj ĉi tie*, allí y aquí.)

Kie, ahont. Ex.: *Tie estas kie vi povas rajdi sur ĉamelo*, es allí ahont vostè pot muntar a camell. *Ĉie vi trovis ilin?*, ¿ahont els va trobar?

«Derivats». *Multe paroli, malmulte agi*, *jen ne tiea nek ĉi tiea sed ĉiea afero*, molt enrahonar y poch fer, veusaquí una cosa no d'aquí ni d'allí, sinó de tot arreu. *Mi parolis al vi pri tiu lando*, nu, do la *tieuloj* estas tre mallaboremaj, vos parlava d'aquell país, donchs bé, els homes d'allí són molt peresosos, etc.

INTERROGACIÓ. *Kiom*, *kiel*, *kial*, *kiam*, *kie*, interroguen per si meteixes, per lo tant, en les frases qu'elles s'hi trobin no s'usará la particula interrogativa *ĉu*. Ex.: *Ĉu vi fartas bone?*, ¿còm se troba vostè (de salut)? *Ĉiel vi fartas?*, ¿Còm se troba vostè?

NEGACIÓ. En les frases en que hi intervingui una de les particules negatives *neniam*, *neniam*, *neniel*, *nenial*, *nenie*, no deũ usarse la particula *ne* ni altra negació. Ex.: *Mi neniam vidis tion*, jo (no) he vist may això. *Mi nenie vidis iun*, enlloch vaig veure a ningũ (algũ), etc.

F. PUJULÁ Y VALLÉS

(Seguirá.)

NOVES

No volèm fer comentaris al discurs del ministre de Gracia y Justicia y a la memoria del fiscal del Suprèm llegida en la obertura dels Tribunals: ja diguerem que no tenim criteri juridich segons ens ho demostra lo que les passa a Espanya, respecte a l'aplicació de

lleys. Però, malgrataixò, tampoch comprenem qu'el govern hagi deixat impune un duel, anunciat per la premsa, y explicat fins els més petits detalls. ¿Esper qu'els *héroes* són irresponsables? Aleshores lo més senzill fóra processar al baró d'Albí, president de la lliga antiduelista. Això en un altre país fóra ilògich; aquí ja hi estèm avesats a que pagui

els plats trencats el qui menys culpa hi té; si busquessin ben buscat, no faltarien *precedentes* que justificarien aquesta resolució ben digna del govern *lliberal* que'ns està fent feliços encara que no ho sembli.

Ja comprenem que'l públich català està agobiat ab les moltes suscripcions que, totes ab fins lloables, s'obren continuament; per això, ab molta recança, ens abstenim algunes vegades d'invitarhi als nostres llegidors, y així, per exemple, ens limitarem a contribuir, sense ferne esment, a la fiança a favor del senyor Cleveland, víctima de l'odi letrouista.

Avuy, emperò, ens cal recordar a tots els nostres amichs, qu'en nostra Administració segueixen admetense donatius pera «La Rixa». Inútil es fer remarcar el dever que tenim tots d'ajudar a aquesta patriòtica associació en sa noble tasca d'endolcir la presó a nostres companys privats de llibertat, fent avinent que són extraordinaris els gastos ocasionats en aquest període de persecució.

El 8 de setembre s'inaugurà al carrer de la Riera de Sant Joan, 35, 1.er, un nou col·legi pera senyoretes dirigit per la professora na Maria Colomer, qui fins ara havia dirigit un col·legi semblant a Sabadell, ahont dita senyora deixà bon recort pels seus esforços en favor de la ensenyança catalana com a base d'una instrucció ampla y completa.

A Mataró ha començat a publicarse un nou periòdich nacionalista-republicà ab el títol de *Llibertat*. El nou campió fa, entre altres, les següents declaracions que'l recomanen millor que no podríem ferho nosaltres:

Farém doctrina nacionalista, democràtica y republicana, perque tenim la plena convicció de que essent més catalans, més demòcrates y més republicans, disposarém de major sinceritat, germanor y llibertat, pera lluytar ab més ventatja fins a conseguir la plenitut de nostres aspiracions, qui són les de la pau y germanor entre tots els pobles lliures, enllaçats per una franca y afectuosa ABRAÇADA UNIVERSAL.

El primer número conté valents y escullits treballs.

L'«Associació Protectora de la Ensenyança Catalana» ns comunica que acaba d'editar una primera serie de postals ab vistes de Catalunya, ab l'objecte de conseguir recursos pera fomentar y sostenir escoles catalanes.

Avuy, dia 20, quedarà tancada la matrícula de les diferentes assignatures que s'ensenyen en el «Centre Autonomista de Dependents del Comerç y de la Industria». S'hi donen classes de Francès, Anglès, Alemany, Català, Geografia comercial, Taquigrafia, Càlcul mercantil, Teoria dels teixits, Esperanto, Química industrial y algunes més, lo qual demostra la importància d'aquests cur-

sos. Sembla que són nombrosos els matriculats.

El Concell Directiu del «Centre Autonomista Fivaller», desitjant cooperar a la manifestació de simpatia a que s'ha fet mereixedor el regidor republicà don Albert Bastardas, durant el temps que ha desempenyat el càrrech d'alcalde d'aquesta ciutat, ha pres l'acort de recullir firmes pel missatge que a dit senyor dirigiran els ciutadans de tots els estaments, que volen veure al devant de nostre Consistori homes designats per la voluntat del poble, y que per sobre de les idees polítiques que noblement ostentin, hi posin el dever d'administrar ab rectitut y amor els sagrats interessos de Barcelona.

Publicacions rebudes:

Alegroya. Hermosa sardana llarga pera piano d'en Cassià Casademont, premiada l'any III de la Festa de la Música Catalana. Està elegantment editada per la casa Sobrequès y Reitg, de Girona, ab una bella portada d'en Prudenci Bertrana.

Diccionario Salvat, que publica la casa Salvat y C.^a. Hem rebut els quaderns 59 a 63 d'aquesta enciclopedia popular ilustrada. Conté gran nombre de gravats, entre ells un mapa de Catalunya en colors. Preu del quadern, 50 cèntims.

Alocució que l'«Avenç Autonomista de Terrassa», a l'empendre sa tasca propagandista, dirigeix als catalans. En ella's fan importants y precisos declaracions de nacionalisme autonomista ab un sentit ample y democràtic, que fa del manifest un document interessant y simpàtic.

Fidel Giró, impressor. — Carrer de Valencia, 233.

JOVENTUT

SETMANARI CATALANISTA

(SURT ELS DIJOUS)

ARTS, CIENCIES, LITERATURA

Els treballs se publiquen baix la exclusiva responsabilitat de llurs autors.

No s'admeten els que no sien inèdits.

No's tornen els originals.

Se donarà compte de les obres rebudes en aquesta redacció, y de les que ho mereixin se'n farà crítica.

Preus de suscripció:

CATALUNYA: Un any.	8	Pessetes.
» Mitj any.	4'50	»
» Trimestre.	2'25	»

ALTRES REGIONS D'ESPANYA:

Un any.	9	»
ESTRANGER: Un any.	10	Franchs.
Número corrent.	10	Cèntims.
» atrassat.	20	»